

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА І КЛІНІЧНА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА О.І. САМСОН
(ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)***О.І. Волошин, О.І. Федів, М.В. Патратій*

Ключові слова: О.І. Самсон, науково-педагогічна, клінічна спадщина, учні.

Буковинський медичний вісник. Т.25, № 2 (98). С. 157-159.

DOI: 10.24061/2413-0737.XXV.2.98.2021.26

E-mail: voloshka03@ukr.net, o.fediv@gmail.com, marina.patratyi@gmail.com

Резюме. У статті наведена основна інформація про творчий шлях у науці і клінічній медицині відомого вченого на території СРСР, України, завідувача кафедри факультетської терапії Чернівецького державного медичного інституту, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора медичних наук, професора Олени Іларіонівни Самсон, яка плідно працювала в зазначеному виші з 1950 по 1995 роки. О.І. Самсон зробила вагомий внесок у розвиток вітчизняної гастроентерології, створила потужну наукову терапевтичну школу (6 докторів та 22 кандидати медичних наук). Її творча праця відзначена численними нагородами СРСР і України та відзнаками Буковинської влади, є гідним прикладом для наслідування наступними поколіннями лікарів і вчених Буковини. Нині її вдячні учні гідно несуть естафету свого Учителя.

**НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ И КЛИНИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ
ПРОФЕССОРА Е.И. САМСОН (К 100-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ)***А.И. Волошин, А.И. Федив, М.В. Патратий*

Ключевые слова: Е.И. Самсон, научно-педагогическое, клиническое наследие, ученики.

Буковинский медицинский вестник. Т.25, № 2 (98). С.157-159.

Резюме. В статье приведена основная информация о творческом пути в науке и клинической медицине известного ученого на территории СССР, Украины, заведующей кафедрой факультетской терапии Черновицкого государственного медицинского института, заслуженного деятеля науки и техники Украины, доктора медицинских наук, профессора Елены Илларионовны Самсон, которая плодотворно работала в указанном вузе с 1950 по 1995 годы. Е.И. Самсон сделала весомый вклад в развитие отечественной гастроэнтерологии, создала мощную научную терапевтическую школу (6 докторов и 22 кандидата медицинских наук). Ее творческий труд оценен рядом правительственных наград СССР и Украины и вознаграждениями Буковинской власти, есть достойным примером для наследования новыми поколениями врачей и ученых Буковины. Сегодня ее благодарные ученики достойно несут эстафету своего Учителя.

**SCIENTIFIC, PEDAGOGICAL AND CLINICAL HERITAGE
OF PROFESSOR O. I. SAMSON (TO THE 100TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)***O.I. Voloshyn, O.I. Fediv, M.V. Patratii*

Key words: Samson O.I., scientific and pedagogical, clinical heritage, students.

Abstract. The article provides main information about the creative path in science and clinical medicine of a famous scientist in the USSR, Ukraine, Head of the Department of Faculty Therapy in Chernivtsi State Medical University, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Doctor of Medicine,

Bukovinian Medical Herald. V.25, № 2 (98). P. 157-159.

Professor Olena Samson, who worked fruitfully in mentioned university from 1950 to 1995. Samson O.I. made a significant contribution to the development of domestic gastroenterology, created a powerful scientific therapeutic institution (6 doctors and 22 candidates of medical sciences). Her creative work has been awarded by numerous prizes of the USSR and Ukraine and by the Bukovynian authorities, and she is a good example for Bukovinian doctors and scientists to follow. Today, her grateful disciples carry the "relay" of their Teacher with dignity.

Вісімнадцятого квітня цього року минає 100 років від дня народження професора Олени Іларіонівни Самсон – видатного вченого в історії Буковинського державного медичного університету, української та «всесоюзної» на той час внутрішньої медицини. Уродженка Полтавщини (м. Кременчук) закінчила Харківський медичний інститут (1946) та клінічну ординатуру цього ж вишу, під час навчання в якій виконала та захистила кандидатську дисертацію (1950) під керівництвом професора В.М. Когана-Ясного на тему «Серцево-судинна система при виразковій хворобі». Наукове становлення О.І. Самсон у Харківському медінституті відбувалося поряд із такими знаменитими в майбутньому вченими, як Герой соціалістичної праці та Герой України академік Л.Т. Мала та професор Н.Ф. Дейнеко, з якими вона впродовж десятиліть підтримувала тісні дружні та наукові зв'язки.

З 1950 року за направленням МОЗ України доля пов'язала її з Чернівецьким державним медичним інститутом: асистент (1950-1954), доцент (1954-1960), професор (з 1960 року) кафедри госпітальної терапії, яку очолював знаменитий клініцист і вчений професор В.А. Трігер. Розпочату в 1954 році докторську дисертацію на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування новокаїнотерапії при виразковій хворобі», науковим консультантом якої був академік І.Т. Курцин, успішно захищає в 1959 році. З 1961 по 1963 рік О.І. Самсон працювала деканом лікувального факультету.

З 1960 року Олена Іларіонівна розпочинає активну діяльність із організації гастроентерологічної служби на Буковині: формування кадрів гастроентерологів із когорти терапевтів, секції гастроентерологів у структурі обласного терапевтичного товариства, організації гастроентерологічних кабінетів при поліклініках м. Чернівці, впровадження нових методів діагностики і лікування цього контингенту хворих.

Із 1963 року вона з великим ентузіазмом розпочинає активну науково-практичну співпрацю із дослідження лікувальних властивостей мінеральних вод Буковини з доцентом кафедри медичної хімії Чернівецького медичного інституту Ф.В. Лапшином, який провів глибокі, дуже вагомі і перспективні дослідження більше 100 джерел мінеральних вод Буковини.

Упродовж наступних років О.І. Самсон послідовно обирається завідувачем кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб (1965-1968), факультетської терапії (1969-1992), активно впливає на створення на клінічних

базах цих кафедр гастроентерологічних відділень (міська лікарня №3 та обласна клінічна лікарня), сприяє плідній співпраці з практичними лікарями зазначених установ із впровадження нових методів діагностики, лікування з публікацією численних наукових праць, у тому числі виконання дисертаційних робіт.

Вже тоді був помітний новаторський стиль науково-практичного напрямку її діяльності з ознакою «вперше»: вперше організовуються реабілітаційні гастроентерологічні відділення в Брусницькій лікарні відновного лікування та Герцаївській ЦРЛ (тоді на таку організацію достатньо було волі обласної партійної та державної влади), уперше в Україні озвучений термін «продовжане», згодом вперше вдосконалене – «реабілітаційно-етапне лікування» гастроентерологічних хворих, що на той час сприймалося з певною недовірою. Це нині ми сприймаємо належними, обґрунтованими доказовою медициною сучасні довготривалі технології лікування хронічних недуг, включаючи гастроентерологічні (хронічні гепатити, цирози печінки, неспецифічний виразковий коліт).

Визнання науково-практичної вагомості клінічних розробок під керівництвом проф. О.І. Самсон було проведення на Буковині республіканських науково-практичних конференцій з амбулаторно-поліклінічного обслуговування гастроентерологічних хворих (1968, 1970), першого виїзного Пленуму гастроентерологів СРСР (1971) з публікаціями наукових матеріалів. Свідченням визнання наукових здобутків школи проф. О.І. Самсон та її всесоюзного авторитету були знамениті на той час гості: академіки В.Х. Василенко, Ф.І. Комаров, А.С. Логінов (Москва), професори Г.І. Дорофеев (головний гастроентеролог збройних сил СРСР, м. Ленінград), директори науково-дослідних інститутів професори Є. Ю. Лінар (Рига), П.Ф. Кришень (Дніпропетровськ), доповіді яких сприймалися вченими і практичними лікарями з надзвичайним інтересом.

Висока ініціативність і зростаючий авторитет О.І. Самсон допомогли добитися у 1968 році суперпопулярної радіотелеметричної діагностичної установки «Капсула», які на той час були лише в ключових наукових центрах Москви, Ленінграда, Новосибірська. За допомогою цієї апаратури проведені численні дослідження механізму дії ряду лікарських засобів, особливостей порушень гастродуоденальної діяльності при хронічних гастритах, гастродуоденітах, виразковій хворобі, що лягли в основу семи дисертаційних робіт, двох монографій

Ювілеї

та численних статей. За ініціативи О.І. Самсон в Україні вперше впроваджені методи інтрагастральної рН-метрії (В.М. Чорнобровий), гастродуоденофіброскопії (Л.С. Малюх), гастробіопсії (С.Т. Гайдичук), що також дозволило отримати важливі наукові та практичні відомості.

З 1975 року і до розпаду СРСР проф. О.І. Самсон із своїми учнями та рядом перспективних лікарів міста і області була регулярним учасником щорічних наукових сесій Центрального НДІ гастроентерології в Москві, де збиралися вчені з усього СРСР (900-1100 учасників), зав'язувалися плідні наукові контакти з провідними науковими центрами та школами. Як правило, на всіх наукових засіданнях О.І. Самсон була одним із провідних спікерів та членів президій. Її наукові доповіді завжди були змістовні, яскраві в аспекті лекторської майстерності і збирали повні аудиторії слухачів. Завдяки її авторитету підвищену увагу з боку науковців з інших регіонів Союзу відчували і ми, її учні, у т.ч. до наших наукових доповідей.

Слід зазначити, що на ті важкі часи застою та існування науки в СРСР професор О.І. Самсон створила непересічну школу вчених: кандидатами медичних наук стали В.С. Самоєд, Д.Г. Лук'янчук, С.Т. Гайдичук, В.М. Василюк, В.М. Чорнобровий, О.І. Волошин, В.А. Кравченко, М.Ф. Троян, В.О. Калугін, М.Ю. Коломоєць. Цілу плеяду кандидатів наук підготувала О.І. Самсон з числа практичних лікарів: А.Д. Ярменчук, М.І. Ястреб, О.Ф. Гуцуляк, В.О. Ліхачов, Л.С. Малюх, Т.М. Христич, В.Г. Глубоченко, Г.С. Стеценко, В.Г. Іліка, Л.Д. Кушнір, В.В. Жила, М.В. Патратій (разом 22 особи).

Проїшовши велику і принципову школу у професора О.І. Самсон, згодом стали докторами медичних наук О.І. Волошин (1989), В.М. Чорнобровий (1990), В.О. Калугін (1991), М.Ю. Коломоєць (1992), Т.М. Христич (1996), Г.С. Стеценко (1996). Кожен із них знайшов свою вершину в медицині. Професор Г.С. Стеценко очолював Луцький інститут міжнародного науково-технічного університету, член-кореспондент Академії медико-технічних наук України. Професор В.М. Чорнобровий завідував до 2019 року кафедрою поліклінічної терапії та сімейної медицини, науковий керівник гастроентерологічного центру Вінницького національного медичного університету, голова Асоціації сімейних лікарів Поділля, автор і розробник єдиної в Україні сертифікованої апаратури з мікрозондової комп'ютеризованої рН-метрії системи травлення (комп'ютеризованої).

Професор М.Ю. Коломоєць тривалий час очолював

кафедру внутрішньої медицини, професійних хвороб та клінічної фармакології, був проректором із навчальної роботи Буковинського державного медичного університету, створив потужну школу науковців (25 кандидатів наук, з них 4 – стали докторами наук). Нині учень професора М.Ю. Коломоєця - професор О.І. Федів – очолює кафедру внутрішньої медицини, якою колись 23 роки керувала О.І. Самсон, продовжує гастроентерологічний науковий напрямок і плідно готує наукові кадри. Професор О.І. Волошин 20 років очолював кафедру пропедевтики внутрішніх хвороб, підготував 20 кандидатів наук, з яких три стали докторами наук, створив потужний науково-практичний напрямок – апіфітотерапії в Буковинському державному медичному університеті, у рамках якого виконані фрагменти трьох докторських і семи кандидатських дисертацій. Професор В.О. Калугін 15 років завідував кафедрою внутрішньої медицини і ендокринології, підготував п'ять кандидатів наук, створив школу нефрологів на Буковині. Професор Т.М. Христич у різні періоди працювала на терапевтичних кафедрах БДМУ, започаткувала школу панкреатологів Буковини та науковий напрямок – коморбідна патологія гастроентерологічних хворих літнього і старечого віку, підготувала п'ять кандидатів медичних наук, є членом європейського та українського клубів панкреатологів. Заслуженими лікарями України стали А.Д. Ярменчук, О.І. Волошин, М.В. Патратій.

За важливий внесок у розвиток вітчизняної медичної науки і практики, підготовку кадрів О.І. Самсон нагороджена двома орденами «Знак пошани», медаллю Всесоюзного терапевтичного товариства ім. С.П. Боткіна, відзначена почесним званням «Заслужений діяч науки і техніки України», а від місцевої влади – Почесний громадянин міста Чернівці. Її ім'я занесено до галереї фундаторів наукових шкіл Буковинського державного університету. Перу професора О.І. Самсон належить 273 наукові праці, 24 з яких надруковані за кордоном, з них – 8 навчальних посібників, 10 монографій та 48 винаходів та раціоналізаторських пропозицій.

Однак виснажлива плідна праця підірвала здоров'я цієї прекрасної людини. Вона рано, у 75 літ, відійшла в інший світ, залишивши нам, учням та Буковинському державному медичному університету чудову спадщину – приклад творчої активності, прагнення досконалості у всьому. Нині до її сторічного ювілею від дня народження ми можемо звітувати, що розпочаті нашим Учителем ідеї різнопланово розвиваємо та досягли значних успіхів.

Надійшла до редакції 12.04.2021

Рецензент — проф. Мойсей А. А.

© О.І. Волошин, О.І. Федів, М.В. Патратій, 2021